

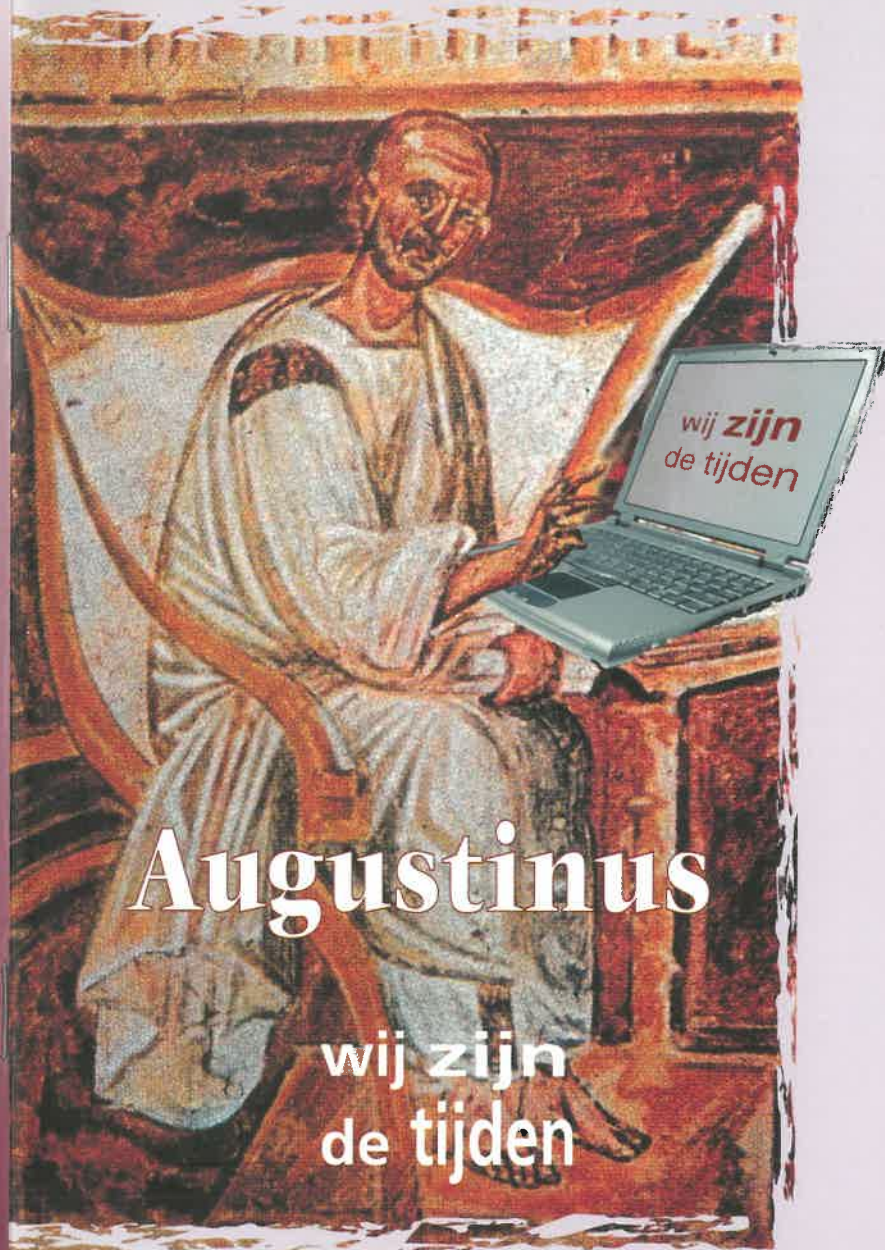

Het zijn moeilijke tijden! Dat zeggen de mensen tenminste.
Laten we liever goed leven, dan worden de tijden vanzelf
goed. Wij zijn de tijden. Zoals wij zijn, zijn de tijden...

Augustinus in 410

Uitgeverij Abdi van Berne

Augustinus

wij zijn
de tijden

Lees- en meditatieboekje

Augustinus ...wij zijn de tijden

Colofon

ISBN 90 76 242 593

© Deze uitgave is gemaakt door de *Werkgroep voor Liturgie Heeswijk*, gedrukt door *Drukkerij Berne bv* en uitgegeven door *Uitgeverij Abdij van Berne*.

Verkrijgbaar via parochies en geloofsgemeenschappen van de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerkprovincie en bij Boekhandel Berne (0413-291394).

Met dank aan het Augustijns Instituut te Eindhoven.

Teksten: *Werkgroep voor Liturgie Heeswijk*
(Gerry Bergmans, Pieter Butz, Felicia Dekkers,
Liesbeth Dercksen o.praem., Martin Hoondert,
Joost Jansen o.praem., Jos de Wolf o.praem.)
en vele gastschrijvers.

Lay-out & druk: *Drukkerij Berne bv, Heeswijk*

Het is niet altijd mogelijk de rechthebbende(n) van afgedrukte tekst- en beeldmateriaal te achterhalen. In zulke gevallen worden eventuele rechthebbenden verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met Uitgeverij Abdij van Berne, Abdijstraat 49, postbus 60, 5473 ZH Heeswijk.

Augustus 2004

Augustinus

... wij zijn
de tijden

ter gelegenheid van
1650 jaar
geboortedag Augustinus

lees-, kijk-, werk-
en meditatieboekje

Hoofd en handen

Augustinus over balans in het leven

Je kunt van Augustinus veel zeggen, maar niet dat hij lui was. Hij moet juist een harde werker zijn geweest. Dat blijkt wel als je zijn indrukwekkende oeuvre overziet. Er zijn weinig antieke auteurs van wie we zo gigantisch veel teksten over hebben.

Theologische traktaten, Bijbelcommentaren, geschriften tegen kettters en afvalligen, vele honderden brieven en preken... ze vormen bij elkaar een lange rij dikke boeken. Je vraagt je af: sliep Augustinus wel eens? Want hij mag dan in zijn lange leven veel geschreven hebben, intellectueel werk was nog niet zijn enige activiteit. Zeker na zijn benoeming als bisschop in 395 bestond zijn dag voor een belangrijk deel uit praktisch bestuurswerk, inclusief rechtspraak in wereldlijke zaken, en pastorale activiteiten. Augustinus gaf geloofsonderricht, legde huisbezoeken af en preekte wekelijks minstens twee maal.

En dan waren er nog energierovende debatten met andersdenkenden en lange reizen. Reken je dan nog uren mee voor gebed en bijbelstudie, dan blijft er nauwelijks vrije tijd over. Een beetje ontspannen? Dat heeft Augustinus zich niet vaak gegund.

Die tomeloze werkdrijf moet wel zijn voortgekomen uit een vastberaden geloof en een krachtige wil om het goede te doen en de tijd zo nuttig mogelijk te besteden. Misschien dacht Augustinus wel dat hij in zijn jeugd teveel tijd had verprutst. Van een balans tussen 'werk en privé', zoals moderne mensen die nastreven, was bij hem dus niet echt sprake.

Die waren voor hem een geheel, het liep allemaal door elkaar. De bisschop zocht vooral een balans tussen het werk van hoofd en handen. Hij streefde naar een

verstandige afwisseling van activiteiten op een dag. Dat was helemaal niet eenvoudig, want er werd van verschillende kanten aan hem getrokken, terwijl hij met zijn felle karakter juist geneigd was tot radicale inzet voor één ding.

Van jongs af aan lokte het intellectuele werk hem het meest. Augustinus genoot een hoge opleiding en was jaren actief in Italië en Afrika als redenaar en leraar welsprekendheid. Al vroeg werd hij gegrepen door de filosofie en geruime tijd bleef hij in religieus opzicht zoekende. Vanaf 386 vond zijn zoeken plaats in leefgemeenschappen met anderen, eerst met vrienden in Cassiciacum bij Milaan, daarna, na zijn doop in 387, in Ostia en nog later ook in Afrika, eerst in Thagaste en

tenslotte in Hippo, de plaats waar hij priester en bisschop werd. In die opeenvolgende leefgemeenschappen met gelijk-gestemden lag het accent veelal op intellectuele zaken. Men leidde er een teruggetrokken leven, waarin alle ruimte was voor filosofie en theologie. Er werd volop geschreven, gediscussieerd en gemediteerd. Zo schreef Augustinus in Cassiacum verschillende filosofische werken.

In de tijd dat hij weer in Afrika terug was, kwam vanuit Egypte en het Midden-Oosten het verschijnsel van de christelijke kluizenaars opzetten. Deze radicale gelovigen trokken zich volledig uit de wereld terug om zich helemaal op God te richten. Zij maakten hun hoofd helemaal vrij voor God en leefden een extreem sober bestaan, ondersteund door anderen of levend van een beetje handwerk. Sommigen verbonden zich tot min of meer stabiele 'klooster'-gemeenschappen. Maar er verschenen ook zwervende monniken en onduidelijke figuren die meenden dat zij recht hadden op ondersteuning door

gewone gelovigen. Zij waren zo heilig, vonden ze zelf, dat ze niet hoefden te werken. Augustinus voelde goed aan hoe verlokend zulke vormen van monastiek leven konden zijn. Maar hij vreesde een ontwrichtende werking

ervan voor kerk en maatschappij en hij verzette zich fel.

Dit deed hij bijvoorbeeld in zijn boek *Het werk van monniken* (uit 400), waarin hij op hoge toon verklaart dat monniken zélf moeten werken voor hun brood en niet bij anderen de hand mogen ophouden. Beroepen zij zich op Paulus? Dan heeft hij andere, betere citaten van Paulus om zijn gelijk te bewijzen! Verder gaf Augustinus zijn inzichten vorm in een praktische leefregel voor religieuze gemeenschappen (*Præceptum*). Ook hierin is een duidelijke plaats ingeruimd voor dagelijks werk. De rusteloze denker en godzoeker Augustinus was van nature wel een man van het hoofd, maar hij zag ook dat andere soorten werk onmisbaar waren voor de geloofsgemeenschap.

Zelf droeg hij de zorg voor zijn eigen gemeenschap en de hem toevertrouwde gelovigen, zowel geestelijk als praktisch. Er viel eindeloos veel te organiseren en te regelen. Het zal hem zijn vergaan als moderne managers: er kwam van alles op hem af en alles had 'gisteren al klaar' moeten zijn. Augustinus had soms moeite met die constante drukte. 'Als het aan mij ligt,' verzucht hij, 'zou ik bij voorkeur elke dag op bepaalde uren, zoals het in goed bestuurde kloosters de regel is, wat handwerk verrichten en de rest van de uren vrij hebben voor geestelijke lezing, gebed of studie van de heilige Schrift. Dat zou ik veel liever doen dan dat ik telkens vanwege andermans zaken lastige besloomingen aan mijn hoofd heb, en wereldse aangelegenheden moet afhandelen met een vonnis of beslechten via bemiddeling.'

(*Het werk van monniken*, 37) Het is duidelijk dat Augustinus een geregelde dagorde, inclusief eenvoudig handwerk of vervangend werk, heel belangrijk vond. Ja, een religieus persoon moet gericht zijn op God, en hart en hoofd voor Hem vrij maken. Maar hij of zij moet ook gewoon werken. En dat niet alleen uit maatschappelijke en economische noodzaak, maar het dient ook het eigen geestelijk evenwicht. Een balans tussen hoofd en hand is integraal onderdeel van een gezond spiritueel leven. Augustinus' boodschap is hier verrassend modern. Want wat hij geestelijken voorschrijft, geldt natuurlijk evengoed voor gewone gelovigen. En hij richt zich wel tot mensen in zijn eigen tijd, maar zijn woorden zijn toegankelijk voor mensen van alle eeuwen: richt je op God, maar doe dat niet eenzijdig. Zorg ook voor je naasten en voor jezelf. En gedraag je niet lui of verwend, maar steek de handen uit de mouwen. Zelf gaf Augustinus alvast het goede voorbeeld.

Vincent Hunink, classicus, vertaler en docent aan de letterenfaculteit van de Katholieke Universiteit van Nijmegen.

Beeld en beeldfragmenten: Botticelli, Augustinus in zijn werkkamer. 15e eeuw, Uffizi, Florence.